

Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.110
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Денисова Наталія Богданівна 1981 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2003 році Львівський національний університет імені Івана Франка за спеціальністю «Переклад», 2017 р. працює старшим викладачем кафедри англійської мови та комунікації Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Філологія».

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.110 Київського столичного університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, від 26 березня 2026 року №243, у складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради:

МАХАЧАШВІЛІ Русудан Кирилевна, доктор філологічних наук, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії інтернаціоналізації вищої освіти, професор кафедри романської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Рецензенти:

БОБЕР Наталія Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

ГРИЩЕНКО Олена Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови та комунікації Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Офіційні опоненти:

ПОВОРОЗНЮК Роксолана Владиславівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ЖУКОВСЬКА Вікторія Вікторівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Навчально-

наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

На засіданні 26 травня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Денисовій Наталії Богданівні на підставі прилюдного захисту дисертації «Англомовний дискурс досліджень онлайн-навчання: семантика і прагматика» за спеціальністю 035 Філологія.

Дисертацію виконано у Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ.

Науковий керівник: Цапро Галина Юріївна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської мови та комунікації Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація Денисової Наталії Богданівні «Англомовний дискурс досліджень онлайн-навчання: семантика і прагматика», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п.6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023. Дисертація Денисової Наталії Богданівні та наукові публікації, в яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності. Денисова Наталія Богданівна на високому рівні оволоділа методологією наукової діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка вільно володіє матеріалом.

Здобувачка має 17 наукових праць, із яких 12 одноосібні, зокрема: 4 (з них 2 у співавторстві) статей у виданнях, включених на дату опублікування до Переліку наукових фахових видань України, 13 публікацій (з них 3 у співавторстві), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації. Результати дисертації повною мірою висвітлено в наукових публікаціях.

1. Denysova N., Tsapro G. Discourse: From general notions to academic discourse. *Закарпатські філологічні студії / Transcarpathian Philological Studies*. 2024 №35. С. 81-88. DOI статті: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.14>

Вебпосилання на видання: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/index.php/35-2024>

2. Denysova N., Tsapro G. When «online» Leads The Way in Academic Discourse: A Corpus-Based Study of Collocations. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2024. № 81, Том 1. С.158-164. DOI статті: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-1-24>. Вебпосилання на видання: <https://www.apfn-journal.in.ua/81-1-2024>

3. Denysova N. Online Learning Discourse through Lemmas and Collocation: A Corpus-Based Methodological Approach. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2025. 1(214). С. 46–53. DOI статті: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.1-5> Вебпосилання на видання: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/issue/view/77>

4. Денисова Н. Когнітивні дієслова як індикатори пізнавальної інтенції у науковому дискурсі онлайн-навчання. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: Лінгвістичні науки*. 2025. № 41. С. 69-81. DOI статті: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-2\(22\)-256-268](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2026-2(22)-256-268) Вебпосилання на видання: <https://www.lingstud.od.ua/2026/02/06/%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%83%D1%81%D0%BA-%E2%84%9641-2025-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83/>

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та висловили зауваження:

ЖУКОВСЬКА Вікторія Вікторівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка, зауваження:

1. У розділі 1 п. 1.3. здобувачка надає розгорнутий і концептуально вмотивований опис специфіки дискурсу досліджень онлайн-навчання. Водночас, попри деталізацію його характеристик, дискусійним залишається питання правомірності виокремлення цього дискурсу як самостійного різновиду. У зв'язку з цим потребує уточнення: які саме критерії покладено в основу його відмежування від суміжних академічного й освітнього онлайн-дискурсів? Чи є достатнім аргументом тематична спільність лексем (*online learning, student engagement* тощо), чи таке розмежування потребує додаткового обґрунтування з урахуванням жанрових, прагматичних і риторичних параметрів? Яким чином ці критерії операціоналізуються в межах дослідження?

2. У п 2.7 «Метод інтелектуального аналізу даних (Data Mining) в обробці корпусу» Розділу 2 авторка обґрунтовує доцільність залучення інструментів штучного інтелекту для впорядкування корпусних даних, формування класифікаційних схем і виявлення латентних зв'язків між мовними параметрами. Такий підхід загалом відповідає сучасним тенденціям корпусно-орієнтованих досліджень і є методологічно виправданим, зокрема в контексті інтеграції кількісних і якісних процедур аналізу.

3. У розділі 3 п.3.2 привертає увагу певна методологічна неузгодженість між задекларованими критеріями виокремлення тематичних кластерів і їх практичною реалізацією. Авторка зазначає, що кластеризація ґрунтується на поєднанні «частотного профілювання, колокаційної сполучуваності та тематичного групування» (с. 119), однак у викладі відсутні конкретні кількісні показники, які б підтверджували частотну домінантність окремих лексем чи кластерів. Водночас формулюються узагальнення на кшталт «*центральне місце посідають лексеми feedback, formative assessment...*», «*у корпусі простежуються стабільні комбінації типу course design, learning outcomes...*» (ст. 123), що потребують емпіричного підтвердження. У зв'язку з

цим постає питання, які саме частотні або статистичні показники слугують підставою для кваліфікації цих лексем як центральних, типових, стабільних і чи підтверджується це корпусними показниками.

Потребує уточнення і процедура інтерпретації корпусних даних. У низці випадків (Розділ 3) наведені контексти (наприклад, *timely feedback helped students refine their arguments, formative assessment guided learners*) слугують підставою для узагальнених висновків про зміну освітніх парадигм («перехід від інструктор-центрованих моделей до студентоцентризованих» (ст.123)) та ін., однак не показано, якою мірою ці приклади є репрезентативними для всього корпусу. Відтак виникає питання щодо співвідношення між ілюстративним матеріалом і квантитативно підтвердженими даними.

Окремо варто звернути увагу на непослідовність у формуванні лексичного наповнення кластерів. Зокрема, до педагогічного кластера віднесено лексеми, пов'язані з оцінюванням (*assessment, feedback* та ін. (ст.121)), тоді як семантично близькі одиниці (*syllabus, assignment, digital resources*) уналежнюються до соціально-контекстуального кластеру (Рис. 3.5. ст. 132), який за визначенням має відображати «макросоціальні умови, інституційні обмеження та суспільні чинники функціонування онлайн-навчання» (ст. 132). Така класифікація потребує чіткішого критеріального обґрунтування.

Водночас у межах проведеного дослідження потребує більшої конкретизації характер застосування ШІ-асистованих інструментів. Зокрема, не уточнено, які саме програмні засоби, моделі чи алгоритмічні рішення були використані для реалізації процедур Data Mining. Важливо також зазначити, що відповідна інформація не відображена у переліку використаних застосунків.

4. Методологічного уточнення потребує і підхід до аналізу номінації процесів (Розділ 3 п. 3.3). Авторка пропонує кілька типів моделей (вербальні

(тобто дієслівні), номіналізовані, атрибутивні, складені конструкції, технологічно зумовлені одиниці), однак критерії їх виокремлення мають різнорівневий характер (лексичний, синтаксичний, функціональний), що зумовлює певну асиметрію. У зв'язку з цим постає питання щодо єдності підстав класифікації. Відповідно, висновок про домінування дієслівних моделей репрезентації процесів онлайн-навчання потребує додаткового обґрунтування, зокрема через кількісне підтвердження та зіставлення з іншими типами номінації.

5. У розділі 4 п. 4.1 запропоновано типологію дієслів як індикаторів комунікативних інтенцій (когнітивні, процедурні, репортивні тощо). Водночас одна й та сама лексема (*suggest, indicate*) може реалізувати різні функції залежно від контексту вживання. У зв'язку з цим потребує уточнення, за якими критеріями здійснюється віднесення дієслів до певного типу та яким чином у межах аналізу враховується їхня поліфункціональність.

6. У висновках до роботи авторка зазначає: *«Репрезентативність корпусу підтверджується наявністю як загальнонаукового лексикону, типового для англomовного академічного письма, так і тематично маркованих одиниць, пов'язаних із концептом learning, що свідчить про відповідність корпусу поставленим дослідницьким завданням»* (ст. 260). Водночас таке трактування репрезентативності фокусується переважно на лексичному наповненні корпусу, тоді як у корпусній лінгвістиці це поняття традиційно пов'язується з принципами добору матеріалу, його жанровою збалансованістю та структурною пропорційністю. Постає питання: чи може лексична релевантність слугувати достатнім критерієм репрезентативності корпусу, і яким чином у дослідженні враховано інші параметри – зокрема жанрову, тематичну та функціональну збалансованість матеріалу?

ПОВОРОЗНІЮК Роксолана Владиславівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зауваження:

1. Щодо концептуально-методологічної коректності визначення об'єкта і предмета дослідження:

Певні застереження викликає формулювання предмета дослідження, у якому використано поняття «семантичні особливості дискурсу» (с.25). Таке визначення виглядає концептуально не до кінця узгодженим, оскільки семантика традиційно співвідноситься з мовними одиницями та текстом, тоді як дискурс є ширшою категорією, що включає прагматичні, соціокультурні та когнітивні параметри. У цьому зв'язку простежується певна асиметрія між масштабом окресленого об'єкта (дискурс як комплексне явище) та способом конкретизації предмета, який фактично зосереджується на окремих рівнях мовної організації.

2. Щодо термінологічної визначеності дослідження:

У роботі наведено термін «ентейлмент» (с. 44), який уживається без спеціального введення або пояснення. Водночас цей термін, попри його усталеність в англійській логіко-семантичній традиції (entailment), не має повністю уніфікованого статусу в українській лінгвістичній практиці.

В окремих випадках простежується термінологічна неузгодженість у співвіднесенні понять різних рівнів аналізу, зокрема при інтерпретації лексем як дискурсивних маркерів (с. 81, 116, 123), що потребує чіткішого розмежування відповідних категорій.

3. Щодо методологічної організації дослідження:

У підрозділі 2.5, який передбачає виклад методології дискурсного аналізу, фактично подано характеристику методологічних засад онлайн-навчання як предметної галузі, що становить змістовий фокус емпіричного матеріалу. Це призводить до певного зміщення уваги між описом дослідницького інструментарію та характеристикою об'єкта дослідження.

Не завжди достатньо експліковано критерії відбору ключових лексем для аналізу (напр., Таблиця 3.2), що дещо ускладнює оцінку їх репрезентативності в межах досліджуваного дискурсу.

4. Щодо інтерпретації мовного матеріалу:

У третьому розділі семантична організація дискурсу значною мірою інтерпретується через колокаційні зв'язки окремих лексем, що певною мірою звужує розуміння цього явища до лексико-колокаційного рівня, тоді як інші рівні (концептуальні структури, фрейми, метафорика) залишаються менш розгорнутими.

У четвертому розділі прагматичний аналіз зосереджено переважно на дієслівній лексиці як носії іллокутивної сили, що, попри продуктивність такого підходу, дещо обмежує спектр аналізованих прагматичних засобів. У межах корпусного матеріалу можливе накладання функцій (наприклад, когнітивні ↔ оцінні), що не завжди достатньо проблематизується.

Окремої уваги потребує інтерпретація результатів кількісного аналізу, зокрема перехід від частотних показників до узагальнень прагматичного характеру (напр., щодо «епістемічної впевненості» чи «діалогічності»), який у ряді випадків потребує більш чіткого проміжного пояснення (через контекстуальний аналіз або приклади).

5. Щодо способу подання та документування матеріалу:

Певні застереження викликає спосіб подання ілюстративного матеріалу. Наведені приклади супроводжуються узагальненими формулюваннями на кшталт «у корпусі зустрічаються приклади...» (с. 102, 103, 109, 112 тощо), однак не містять посилання на конкретні джерела або тексти, з яких вони вилучені. За таких умов ускладнюється перевірюваність і відтворюваність результатів дослідження, що є важливим складником сучасної наукової методології.

БОБЕР Наталія Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження:

Окремого уточнення потребує й теоретичний статус поняття *англомовного дискурсу досліджень онлайн-навчання*, яке є центральним для всієї роботи. У дисертації цей різновид комунікації описується як специфічний сегмент

сучасного академічного дискурсу, сформований у межах наукових публікацій, присвячених онлайн-освіті.

У зв'язку з цим виникає дискусійне питання:

Яким чином авторка визначає типологічний статус цього дискурсу — чи слід розглядати його як самостійний різновид інституційного академічного дискурсу, чи радше як тематичний підтип освітнього або загального наукового дискурсу?

Чіткіше окреслення меж цього поняття могло б сприяти подальшому розвитку досліджень у галузі цифрової академічної комунікації.

Потребує додаткового уточнення питання інтерпретації кількісних результатів корпусного аналізу.

У роботі підкреслюється важливість поєднання кількісного та якісного аналізу для досягнення методологічної цілісності дослідження.

Зокрема, прикладом слугує аналіз лексеми *engagement*, частота якої у корпусі становить 1716 уживань, що розглядається як свідчення її центральної ролі у дискурсі досліджень онлайн-навчання.

Разом із тим, у роботі варто було б детальніше пояснити критерії визначення “ключових” або “центральных” лексем, а також описати статистичні або корпусні показники (наприклад, ключовість, порівняння з референтним корпусом), які дозволяють робити подібні узагальнення.

Дискусійним є питання можливостей і обмежень використання інструменту SketchEngine у межах дослідження.

У дисертації зазначено, що система SketchEngine виступає універсальною та методологічно надійною платформою для аналізу дискурсу онлайн-навчання.

Разом із тим авторка згадує і про певні обмеження автоматизованих алгоритмів корпусного аналізу, зокрема їхню неспроможність у деяких випадках враховувати культурні або жанрові нюанси текстів.

У цьому контексті було б доцільно детальніше пояснити, яким чином ці обмеження враховувалися під час інтерпретації результатів аналізу та чи проводилася додаткова ручна перевірка окремих корпусних спостережень.

ГРИЩЕНКО Олена Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови та комунікації Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, зауваження:

1. Дискусійним є і питання універсальності виявлених семантичних і прагматичних характеристик досліджуваного дискурсу: їх порівняння з іншими різновидами академічного дискурсу або суміжними галузями могло б поглибити інтерпретацію та розширити узагальнювальний потенціал роботи.

2. Особливої уваги заслуговує співвідношення кількісного та якісного аналізу: хоча використання статистичних показників (зокрема logDice, MI-score, logRatio) є переконливим і методологічно виправданим, подекуди їх інтерпретація могла б бути більш розгорнутою та тісніше пов'язаною з прагматичними висновками дослідження.

3. Крім того, у межах прагматичного аналізу варто було б ширше представити ілюстративний матеріал, зокрема приклади реалізації мовленнєвих актів, модальних значень і дискурсивних стратегій у конкретних контекстах, що посилює наочність і переконливість окремих положень.

4. Певною мірою дискусійним може вважатися і залучення міждисциплінарного підходу, зокрема, інтерпретація результатів крізь призму таксономії Блума: попри її евристичний потенціал, така інтеграція потребує більш докладного теоретичного обґрунтування в контексті лінгвістичного аналізу.

Також у роботі могли б бути чіткіше окреслені перспективи практичного впровадження отриманих результатів, зокрема у сфері викладання академічного письма або автоматизованого аналізу текстів.

МАХАЧАШВІЛІ Русудан Кирилевна, доктор філологічних наук, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії інтернаціоналізації вищої освіти, професор кафедри романської філології Факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, побажання:

1. Перспективним напрямом подальших досліджень може стати залучення ширшого спектра цифрових інструментів для аналізу кластерів і тематичних зв'язків у дискурсі. Зокрема, доцільним видається використання Voyant Tools (https://voyant-tools.org/?utm_source=chatgpt.com), який дозволяє візуалізувати мережі співживання лексем, простежувати динаміку ключових одиниць у корпусі та виявляти тематичні домінанти через модулі Collocates, Links і Trends. Використання такого інструмента може сприяти глибшому розумінню внутрішньої організації дискурсу та семантичних зв'язків між його компонентами.

2. Подальше розширення методології можливе також через застосування AntConc (https://www.laurenceanthony.net/software/antconc/?utm_source=chatgpt.com), зокрема функції Clusters/N-Grams, яка дає змогу аналізувати повторювані мовні патерни та lexical bundles. Це дозволило б більш детально простежити стабільні структурні моделі дискурсу та специфіку функціонування окремих фразових конструкцій у корпусі текстів.

Окрему перспективу становить використання статистичних середовищ, зокрема R Project (https://www.r-project.org/?utm_source=chatgpt.com) із пакетами quanteda, stylo або igraph, що відкривають можливості для ієрархічного кластерного аналізу, тематичного моделювання та побудови семантичних мереж. Такі підходи дозволяють поєднувати корпусну лінгвістику зі статистичними методами аналізу даних і забезпечують більш комплексне вивчення закономірностей організації дискурсу.

3. Перспективним також є застосування LancsBox (https://corpora.lancs.ac.uk/lancsbox/?utm_source=chatgpt.com), який поєднує корпусний аналіз із мережевою візуалізацією лексичних зв'язків. Інструменти GraphColl і KWIC можуть бути продуктивними для подальшого дослідження тематичних кластерів, колокаційних моделей та семантичної структури академічного або освітнього дискурсу.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.110 присуджує Денисовій Наталії Богданівні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.110

Русудан МАХАЧАШВІЛІ